

Åtgärder mot konjunkturförsvagningen

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att avge yttrande över tre motioner (s, v, mp) som har väckts med stöd av 3 kap. 13 § riksdagsordningen. Utskottet kommenterar motionerna i de delar som avser frågor inom näringsutskottets beredningsområde.

Bakgrund

Enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen får motioner väckas gemensamt av minst tio ledamöter med anledning av en händelse av större vikt, om händelsen inte kunde förutses eller beaktas under den allmänna motionstiden eller någon annan motionstid som anges i detta kapitel.

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har med hänvisning till den kraftiga konjunkturavmattningen, situationen på arbetsmarknaden och nämnt lagrum inkommit med motioner som innehåller förslag till olika stimulansåtgärder.

Talmannen har godtagit att motionerna får väckas, och kammaren har hänvisat dem till finansutskottet som därefter har berett bl.a. näringsutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna.

Motionerna

I Socialdemokraternas partimotion 2008/09:Fi7 konstateras att situationen på arbetsmarknaden har förändrats radikalt sedan den allmänna motionstiden. Flera myndigheter och andra institutioner har i motsats till Finansdepartementet reviderat ned sina konjunkturbedömningar, sägs det. Enligt motionärerna är det ekonomiska läget nu så allvarligt och försämrats så snabbt att riksdagen bör fatta beslut om ytterligare stimulanser för ekonomin.

I motionen föreslås därför ett brett stimulanspaket i syfte att undvika en djup och långdragen lågkonjunktur. Det omfattar bl.a. investeringar i kompetens och omställning så att svenska företag och svenska löntagare blir mer konkurrenskraftiga och kan nå ännu större framgångar när konjunkturen vänder.

Inom näringsutskottets beredningsområde föreslår motionärerna att det ska skapas en ny riskkapitalfond. Fonden ska agera marknadskompletterande och administreras och styras av Innovationsbron AB tillsammans med andra offentliga riskkapitalaktörer. I takt med att marknaden stabiliseras och jobbkrisen bryts bör fondens verksamhet integreras inom ramen för de befintliga offentliga riskkapitalaktörernas traditionella verksamhet. Fonden ska aktivt stimulera det breda näringslivets kapitalbehov, men med särskilt fokus på innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag. Insatser som stärker det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft ska särskilt prioriteras.

Förslaget innebär att utgiftsramen för utgiftsområde 24 Näringsliv och beräkningen av statsbudgetens inkomster måste förändras för 2008. Enligt motionärernas förslag ska ramen för utgiftsområdet ökas med 5 miljarder kronor och ett nytt anslag inrättas för ändamålet. Förslaget finansieras genom en ökning på statsbudgetens inkomstsida på 5 miljarder kronor genom en extra utdelning från Vattenfall AB. Motionsförslagen medför inga förändringar när det gäller ramarna för 2009 inom de utgiftsområden som näringsutskottet bereder (utg. omr. 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv).

I Vänsterpartiets partimotion 2008/09:Fi9 framhålls att utvecklingen på arbetsmarknaden har varit väldigt dystert under hösten och att regeringens budgetproposition vilar på helt andra antaganden om den ekonomiska utvecklingen än den nu aktuella. Motionärerna föreslår därför, utöver vad som föreslogs i Vänsterpartiets budgetmotion, ett stimulanspaket med åtgärder inom flera olika utgiftsområden. Inom näringsutskottets beredningsområde konstaterar motionärerna att staten har en viktig uppgift att fylla för att säkra långsiktig finansiering. På liknande sätt som i föregående motion föreslår Vänsterpartiet att en riskkapitalfond bildas genom en extra utdelning från Vattenfall på 5 miljarder kronor. Fonden ska administreras och styras av Innovationsbron.

Riksdagen bör omedelbart ta initiativ till kraftfulla åtgärder för att möta det försämrade konjunkturläget, sägs det i Miljöpartiets partimotion 2008/09:Fi8. De åtgärder som presenterades i budgetpropositionen var dimensionerade utifrån en relativt mjuk inbromsning i konjunkturen. Det vi nu ser är en kraftig nedgång där produktionen kan minska under 2009 och arbetslösheten förväntas öka kraftigt, konstateras det.

Inom näringsutskottets beredningsområde föreslår motionärerna ytterligare resurser för att stödja miljöteknikbranschen. Även i denna motion föreslås en extra utdelning om 5 miljarder kronor från Vattenfall i syfte att skapa en ny riskkapitalfond. Denna fond ska öka kommersialiseringen och

täcka behovet av tidiga insatser, exempelvis s.k. såddkapital. Detta kan t.ex. ge snabbare genomförande av energi- och miljötekniker. Fonden bör ha en marknadskompletterande roll samt administreras och styrs av Innovationsbron tillsammans med andra offentliga riskkapitalaktörer. I takt med att marknaden stabiliseras och jobbkrisen bryts bör fondens verksamhet integreras inom ramen för de befintliga offentliga riskkapitalaktörernas traditionella verksamhet. Fonden ska aktivt stimulera näringslivets kapitalbehov, men med särskilt fokus på innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag. Insatser som stärker det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft ska särskilt prioriteras.

Sammantaget föreslår motionärerna att ramen för utgiftsområde 24 Näringsliv ökas med 5 miljarder kronor 2008 och att ett nytt anslag (Nytt riskkapitalbolag) inrättas. En extra utdelning från Vattenfall om 5 miljarder kronor resulterar i en ökning på statsbudgetens inkomstsida med motsvarande belopp. Motionsförslagen medför inga förändringar när det gäller ramarna för 2009 inom de utgiftsområden som näringsutskottet bereder.

Vissa kompletterande uppgifter

Statliga finansieringsinsatser på miljö- och energiteknikområdena

Näringsutskottet har vid tidigare tillfällen tagit ställning till motionsyrkanden om att avsätta vinstmedel från Vattenfall till en särskild fond för satsningar på miljö- och energiteknik. Vid det senaste tillfället – i november 2008 (bet. 2008/09:NU3) – vidhöll utskottet sin tidigare framförda grundinställning att statliga åtaganden i huvudsak ska finansieras med skattemedel. Utskottet konstaterade även att det pågår en genomgång av de statliga bolagen och att denna för Vattenfalls del kan resultera i att riktlinjerna för bolagets agerande kan komma att ändras. Det fanns, enligt utskottets uppfattning, inga skäl för riksdagen att föregripa utfallet av denna bolagsgenomgång.

I den forsknings- och innovationspolitiska proposition (prop. 2008/09:50) som presenterades den 23 oktober framhåller regeringen att Innovationsbron AB:s insatser syftar till att öka samhällets avkastning på forskningsinvesteringar genom att stötta affärsbyggande utifrån forskningsrelaterade idéer med marknadspotential. Bolaget tillhandahåller såddkapital (bl.a. i form av villkorslån och ägarkapital) och affärsutveckling inklusive inkubatorer samt satsningar som stärker samverkan mellan högskola, näringsliv, små och medelstora företag och investerare.

Enligt regeringens bedömning bör stödet till Innovationsbron öka med 75 miljoner kronor åren 2009–2012 för stöd till tidig marknadskompletterande såddfinansiering och affärsutveckling med syfte att öka affärsskapan- det av forsknings- och kunskapsrelaterade affärsidéer med stor marknadspotential.

Statens energimyndighet inrättade våren 2008 en särskild avdelning för affärsutveckling och kommersialisering. Myndigheten ger bl.a. stöd i form av bidrag och villkorslån. Enligt uppgift från Energimyndigheten har bolag i tidiga utvecklingsskeden dock haft svårt att hitta medfinansiering i tillräcklig omfattning på senare tid. Under det senaste halvåret har intresset hos potentiella finansiärer främst riktats mot företag i expansionsfas för att nära nog helt ha upphört sedan finanskrisen bröt ut.

I december 2007 beslutade regeringen att tillsätta en utredning rörande statliga finansieringsinsatser för företag. Enligt direktiven (dir. 2007:169) ska den särskilde utredaren (direktör Jan-Olle Folkesson) göra en översyn av statliga finansieringsinsatser för nya, små och medelstora företag. En analys ska göras av hur nuvarande insatser samverkar och i vilken mån de överlappar. Vidare ska utredaren lämna förslag till hur insatserna kan bli mer effektiva och överskådliga. Han ska särskilt beakta företagarnas behov av finansiering inför företagsstart och i tidiga utvecklingsskeden samt små och medelstora företags behov i expansionsskeden. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2008.

Näringsutskottet tog i samband med behandlingen av budgetpropositionen för 2009 (utg.omr. 21 Energi) ställning till motionsförslag om åtgärder för att öka tillgången på riskkapital för satsningar inom miljö- och energiområdena (bet. 2008/09:NU3). Utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till de uttalanden regeringen har gjort i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen kring dessa frågor och erinrade om att de statliga insatserna på finansieringsområdet för närvarande är föremål för den tidigare nämnda utredningen. Utskottet ansåg inte att riksdagen genom ett särskilt uttalande borde föregripa omnämnt berednings- och utredningsarbete på finansieringsområdet.

Frågor om statliga finansieringsinsatser behandlades också av utskottet i dess yttrande till finansutskottet med anledning av regeringens förslag i proposition 2008/09:73 om överlåtelse av aktier i Venantius AB till AB Svensk Exportkredit samt åtgärder för förstärkt utlåning från AB Svensk Exportkredit och Almi Företagspartner AB. Utskottet ställde sig bl.a. bakom ett kapitaltillskott till Almi som medger ökade utlåningsmöjligheter. Utskottet konstaterade att Almi har en nyckelroll när det gäller marknadskompletterande lånefinansiering för små och medelstora företag i Sverige. Vidare förutsatte utskottet att företrädare för Näringsdepartementet kommer att hålla utskottet informerat om utvecklingen vad gäller företagens finansieringsmöjligheter med de tillskott som förslagen i propositionen innebär.

Vid finansutskottets behandling av proposition 2008/09:73 lyfte utskottet (bet. 2008/09:FiU17) fram en rad åtgärder som regeringen vidtar för att främja utvecklingen av miljöteknik och öka den svenska exporten av sådan teknik. Sveriges miljöteknikråd (Swentec) har omvandlats till en tidsbegränsad delegation för miljöteknik, direkt underställd Regeringskansliet. I sin nya organisatoriska form ska Swentec aktivt bistå regeringen i det

fortsatta arbetet med utformning, uppläggning och genomförande av olika åtgärder inom miljöteknikområdet. Vidare genomför Sveriges exportråd en särskild satsning på främjande av svensk miljöteknikexport med tyngdpunkt på små och medelstora företag. Även Invest in Sweden Agency (ISA) genomför en satsning på investeringsfrämjande inom miljöteknikområdet för att främja utländska företags investeringar i Sverige. Finansieringen av satsningarna sker från anslag under utgiftsområde 24 Näringsliv. Finansutskottet ansåg inte att det hade framkommit något behov av en särskild fond för ändamålet.

Utdelning från Vattenfall AB

De statligt ägda företagen lyder under samma lagar som gäller för privat ägda företag, som t.ex. aktiebolagslagen samt konkurrens-, bokförings- och insiderlagstiftningen. Företagens verksamhet styrs främst av riksdagsbeslut, och ytterligare bestämmelser för verksamheten kan finnas i lagar eller avtal mellan staten och företaget. Aktiebolagslagen (2005:551) slår fast att föremålet för företagets verksamhet anges i bolagsordning.

Regeringen har riksdagens uppdrag att aktivt förvalta statens tillgångar så att den långsiktiga värdeutvecklingen blir den bästa möjliga och – i förekommande fall – att de särskilda samhällsintressena infrias. Ägarstyrningen utövas främst genom aktivt styrelsearbete, dialog med styrelseordförande och på årsstämma. Av statens ägarpolicy framgår att styrelsen ansvarar för att de företag där staten har ägarintressen sköts föredömligt inom de ramar lagstiftningen ger och i enlighet med ägarnas långsiktiga intressen.

De ekonomiska målen för de statliga företagen omfattar vanligen ett utdelningsmål. För alla statliga företag bör ägaren och företaget ta ställning till det enskilda företagets behov av kapital och kapitalstruktur. Företaget bör vara så effektivt kapitaliserat som möjligt för att med hänsyn till företagets rörelserisk kunna bedriva sin verksamhet. Hänsyn måste också tas till framtida kapitalbehov. Vattenfalls årsstämma 2006 antog följande utdelningspolicy för bolaget:

”Utdelningen ska långsiktigt uppgå till 40–60 % av årets resultat (efter skatt). De årliga besluten om utdelning ska dock beakta genomförandet av bolagets strategi, bolagets finansiella ställning samt övriga ekonomiska mål.”

Enligt 18 kap. 1 § aktiebolagslagen är det bolagsstämman som beslutar om vinstutdelning. Stämman får besluta om utdelning av ett större belopp än vad styrelsen har föreslagit eller godkänt endast om det finns en sådan rättighet inskriven i bolagsordningen. Någon sådan rättighet finns inte angiven i Vattenfalls bolagsordning. Stämman kan emellertid besluta om ett lägre belopp än det styrelsen har föreslagit. Vid Vattenfalls årsstämma 2008 beslutades om en vinstutdelning om 8 miljarder kronor, vilket motsvarar ungefär 40 % av nettoresultatet.

För femårsperioden 2008–2012 planerar Vattenfall att investera ca 173 miljarder kronor. Av de totala investeringarna avser 133 miljarder kronor produktion och 40 miljarder kronor nätverksamhet.

EU-kommissionens återhämtningsplan för tillväxt och sysselsättning

Den 26 november 2008 föreslog Europeiska kommissionen en omfattande plan för att hjälpa Europa att övervinna den nuvarande ekonomiska krisen. Planen förutser tidsbegränsade och riktade finanspolitiska stimulansåtgärder till ett sammanlagt värde av 200 miljarder euro, motsvarande 1,5 % av EU:s sammanlagda bruttonationalprodukt (BNP), med bidrag både från nationella budgetar (ca 170 miljarder euro, eller 1,2 % av BNP) och från Europeiska unionens och Europeiska investeringsbankens budgetar (sammanlagt ca 30 miljarder euro, eller 0,3 % av BNP). Syftet med återhämtningsplanen är att främja ansträngningarna för att komma till rätta med klimatförändringen och samtidigt skapa välbehövliga arbetstillfällen, genom att t.ex. göra strategiska investeringar i energisnåla byggnader och energisnål teknik. Planen omfattar bl.a. initiativ som syftar till att tillämpa reglerna om statligt stöd på ett sätt som ger största möjliga flexibilitet vid tacklandet av krisen samtidigt som likvärdiga konkurrensvillkor upprätthålls.

Utskottets ställningstagande

Världsekonomin står inför betydande utmaningar. Den allvarliga, globala finanskrisen och den påtagliga konjunkturavmattning som har följt i finanskrisens spår innebär avsevärda krav på hela samhällssystemet. Sysselsättningen och tillväxten i sunda företag hotas av finanskrisens konsekvenser på kreditgivningen, och de negativa samhällsekonomiska effekterna av en lågkonjunktur riskerar därmed att förvärras.

Med detta i åtanke vill näringsutskottet inledningsvis framhålla värdet i att den återhållsamma politik som regeringen har fört under de goda år som föregått den nu uppkomna situationen gör handlingsutrymmet för insatser betydligt mer gynnsamt än om oppositionens olika tidigare förslag hade fått råda. I själva verket innehåller den budget som nu fastställs för 2009 de mest kraftfulla expansiva åtgärderna i hela EU.

De generella insatserna för att stärka det svenska näringslivets situation genom satsningar på bl.a. forskning och utveckling, regelförenkling och skattesänkningar har bidragit till att lägga ett stabilt fundament för de svenska företagens förutsättningar att uthärda det bistra konjunkturläget. Samtidigt gör det fördelaktiga utgångsläget i det avseendet att staten har förutsättningar att genomföra ytterligare kompletterande åtgärder utan att för den sakens skull riskera statsfinanserna. Det vore i detta läge inte ansvarigt att sjösätta oövertänkta åtgärder som lindrar för stunden men som inte fungerar som grund för en positiv utveckling på lite längre sikt. Mest ange-

läget är att se till att finansmarknadernas funktionssätt börjar återgå till en mer normal funktion. Här har bl.a. Riksbanken tillsammans med regeringar och andra centralbanker under hösten vidtagit flera åtgärder för att motverka den förtroendekris som uppstått på de globala finansiella marknaderna. Bland dessa åtgärder finns också en ny tillfällig kreditfacilitet där bankerna kan använda företagscertifikat med löptid upp till ett år som säkerhet i större omfattning än tidigare. Syftet med den nya kreditfaciliteten är att ytterligare underlätta kreditförsörjningen till icke-finansiella företag. Även andra svenska myndigheter – bl.a. Riksgäldskontoret och Finansinspektionen – har vidtagit kraftfulla åtgärder i syfte att förbättra de finansiella marknadernas funktion i Sverige.

I sammanhanget bör också noteras att utskottet står bakom regeringens inställning till det förslag på en samordnad EU-respons på konjunkturnedgången som presenterades av finansminister Anders Borg inför EU-nämnden den 28 november. Innebörden av ministerns uttalande var att det är viktigt att inte föreslå en rad åtgärder utan att först göra noggranna analyser av vad som behöver göras, annars finns risk för att åtgärderna skapar nya problem. Vidare framhöll finansministern vikten av att åtgärder för att normalisera de finansiella marknadernas funktion måste prioriteras.

I likhet med regeringen vill utskottet understryka vikten av sunda och hållbara offentliga finanser och att de åtgärder som vidtas långsiktigt stärker ekonomins funktionssätt. Finanskrisen får inte tas som ursäkt för att genomföra strukturellt felaktiga eller ineffektiva reformer. Gammaldags industripolitik och statsstöd till icke konkurrenskraftiga företag bör undvikas.

När det gäller näringslivets förutsättningar att hitta finansieringslösningar, som tas upp i här aktuella motioner, har dessa förutsättningar onekligen försämrats till men för den svenska ekonomin. Det är också på grundval av den insikten som regeringen i oktober presenterade en plan för att säkerställa stabiliteten i det finansiella systemet som bl.a. innehöll ett garantiprogram för att stödja bankernas och bostadsinstitutens medelfristiga finansiering. Vidare föreslog regeringen för en liten tid sedan ett ökat stöd till svenska företag genom att tillföra Almi Företagspartner AB och AB Svensk Exportkredit 2 respektive 3 miljarder kronor i syfte att underlätta upplåningen för exportindustrin samt för små och medelstora företag generellt. I ett yttrande till finansutskottet ställde sig näringsutskottet bakom förslaget (bet. 2008/09:NU4y). Det är utskottets övertygelse att regeringen följer den fortsatta utvecklingen mycket noga och återkommer med förslag till ytterligare väl övervägda insatser när sådana bedöms vara nödvändiga och lämpliga.

När det gäller förslaget om att inrätta en särskild riskkapitalfond, som skulle finansieras genom en extra utdelning från Vattenfall AB, har utskottet tagit ställning till liknande förslag så sent som under innevarande höst (bet. 2008/09:NU3). Att samma förslag väcks på nytt, men med omedelbart ikraftträdande under 2008, bör snarast ses som ett lamt försök att visa upp ett samlat agerande från oppositionens sida än som en seriös satsning

till gagn för Sverige. Ytterligare en statlig fond, om föreslagna 5 miljarder kronor, kan inte lösa de akuta bekymren. Mest angeläget för att lösa företagens finansieringsbehov är att de normala kreditfaciliteterna börjar fungera. Det är därför viktigt att först lösa de kvarvarande problemen på dessa marknader. Det mer långsiktiga behovet av statliga kapitalinsatser för nystartade och växande företag är för närvarande föremål för en översyn, vilken bl.a. redogörs för i utskottets betänkande 2008/09:NU1.

Utskottet anser att det saknas anledning att ompröva sitt tidigare ställningstagande och vidhåller således uppfattningen att det inte finns skäl att inrätta en riskkapitalfond baserad på vinstmedel från Vattenfall. De här aktuella motionerna avstyrks således i berörda delar.

Stockholm den 4 december 2008

På näringsutskottets vägnar

Karin Pilsäter

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Pilsäter (fp), Tomas Eneroth (s), Hans Rothenberg (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Maria Plass (m), Jan Andersson (c), Krister Örnfjäder (s), Marie Weibull Kornias (m), Karin Åström (s), Mikael Oscarsson (kd), Staffan Anger (m), Kent Persson (v), Liselott Hagberg (fp), Cecilie Tenfjord-Toftby (m), Renée Jeryd (s), Eva-Lena Jansson (s) och Lage Rahm (mp).

Avvikande mening

Åtgärder mot konjunkturförsvagningen (s, v, mp)

Tomas Eneroth (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Krister Örnfjäder (s), Karin Åström (s), Kent Persson (v), Renée Jeryd (s), Eva-Lena Jansson (s) och Lage Rahm (mp) anför:

Världskonjunkturen stört dyker bl.a. till följd av den globala finanskrisen, och svenska företag och löntagare drabbas mycket hårt. Varslen i det svenska näringslivet är nu så omfattande att vi inte har sett dess like på mycket länge. På bara några få månader har förändringen varit så omvälvande att alla värenommerade bedömare har tvingats justera sina underliggande bedömningar och rekalkylera sina prognoser.

Vilket ansvar tar då regeringen i den uppkomna situationen? Det intryck man får är att regeringen i stället för att anpassa sina insatser till de radikala omvärldsförändringarna och agera i syfte att mildra effekterna av den finansiella krisen och konjunkturavmattningen, till varje pris vill klamra sig fast vid de prognoser som låg till grund för förslagen i budgetpropositionen. Denna passivitet drabbar den svenska ekonomin i allmänhet och tusentals enskilda som blir av med sina arbeten. Det visar dessutom på ett svagt och oengagerat politiskt ledarskap när motsatsen behövs som allra mest.

En följd av krisen inom den finansiella sektorn är att finansieringssituationen för svenska företag har blivit mycket besvärlig. Det uppkomna läget är ett allvarligt hot mot utvecklingen av nya idéer, bärkraftiga företag och nya jobb. När kapitalmarknaden inte längre fungerar eller vill ta sitt ansvar måste staten gripa in och underlätta företagets finansiering. Till skillnad från regeringen kan vi presentera konkreta åtgärdsförslag som snabbt leder till förbättringar. Med instämmande i vad som anförs i partimotionerna 2008/09:Fi7 (s), 2008/09:Fi9 (v) och 2008/09:Fi8 (mp) föreslår vi att det bildas en riskkapitalfond genom en extra utdelning från Vattenfall AB på 5 miljarder kronor. Fonden ska administreras och styras av Innovationsbron AB tillsammans med andra befintliga offentliga riskkapitalaktörer och agera marknadskompletterande. Dess uppdrag bör vara relativt brett och bl.a. inkludera satsningar inom miljö- och energiteknikområdena. Särskilt fokus bör ligga på innovativa små och medelstora industri- och tjänsteföretag. Insatser som stärker det svenska näringslivets långsiktiga konkurrenskraft ska särskilt prioriteras. I takt med att marknaden stabiliseras och jobbkrisen bryts bör fondens verksamhet integreras inom ramen för de befintliga offentliga riskkapitalaktörernas traditionella verksamhet.